

LUND UNIVERSITY

Trusten - En udda figur i vårt rättssystem och särskilt om skattedomstolarnas hantering av civilrätten

Olsson, Katarina

Published in:
Festskrift till Christina Moëll

2017

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Olsson, K. (2017). Trusten - En udda figur i vårt rättssystem och särskilt om skattedomstolarnas hantering av civilrätten. I M. Tjernberg, P. Rendahl, & H. Wenander (Red.), *Festskrift till Christina Moëll* (s. 303-332). Juristförlaget i Lund.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

FESTSKRIFT TILL
CHRISTINA MOËLL

SÄRTRYCK

Juristförlaget i Lund
2017

KATARINA OLSSON

TRUSTEN

OM EN UDDA FIGUR I VÅRT RÄTTSSYSTEM OCH SÄRSKILT OM SKATTEDOMSTOLARNAS HANTERING AV CIVILRÄTTEN¹

1. Inledning

Trusten² är en rättsfigur som allt oftare dyker upp i det svenska rättssystemet. De flesta av oss jurister rycker lite olustigt på axlarna och vet inte riktigt vad en trust är. Många gånger gör vi en närmast slentrianmässig koppling mellan stiftelse och trust, vilket inte alltid är så lyckat. Trusten är en mycket vanlig rättslig konstruktion inom equity-systemet i common law-världen och man är långt utanför sin komfortzon som svensk jurist när man ska handskas med frågor kring en trust.

Av och till dyker trusten upp i skatteärenden där trusten på ett eller annat sätt har någon form av anknytning till Sverige. Det har givetvis att göra med att vi blir allt mer internationella i våra liv. Upprättaren, förvaltaren eller förmånstagaren till en trust kanske finns i Sverige. Egendomen kan finnas i Sverige. Vi rör oss som individer och juridiska personer över landsgränser och vi handlar och rättshandlar globalt. Genom internationella avtal utbyts också information mellan myndigheter och personer på ett mer aktivt sätt än tidigare vilket leder till att vi identifierar trusten som ett instrument i olika rättsliga konstruktioner. Incitamentet att minimera skatt leder också till att svenskar söker skattegynnade arrangemang i s.k. skatteparadis³ och då ibland i form av

---

¹ Denna artikel är författad med ekonomiskt stöd från Vetenskapsrådet och Torsten Söderbergs stiftelse inom ramen för mitt övergripande forskningsprojekt "Kan man lita på en trust?".

² En terminologisk anmärkning. Jag använder en svensk terminologi enligt SAOB, dvs. trust, trusten, truster.

³ Ett skatteparadis kallas på engelska offshore financial centre, OFC. Se vidare Internationella valutafondens information om vilka geografiska områden det handlar om, <http://www.imf.org/external/NP/ofca/OFCA.aspx>.

en trust.⁴ Kan vi då lita på att Skatteverket, Skatterättsnämnden och svenska domstolar kan göra en korrekt bedömning av trustens rättsliga status?

Syftet med denna artikel är att belysa hur vi i svensk skatterätt och särskilt skattepraxis hanterar rättsfiguren trust i det civilrättsliga perspektivet. Det handlar alltså om skatterättens förhållande till civilrätten men i den speciella situationen att det rör sig om en utländsk rättsfigur som inte har någon motsvarighet i svensk rätt. Det finns ingen svensk trust! Däremot kanske vi har rättsliga konstruktioner som till sin funktion liknar trusten.

För den som ställs inför en trust i Sverige idag handlar det dels om att förstå hur rättsfiguren är konstruerad och fungerar i sin jurisdiktion, det land där trusten hör hemma, och dels om att avgöra om och hur trusten ska behandlas skatterettsligt när den dyker upp i Sverige.⁵ För att kunna göra en skattemässig bedömning måste man först förstå civilrätten.

2. Trusten som rättsfigur

En kort beskrivning av trusten som rättslig struktur är på sin plats.⁶ Den kanske viktigaste observationen är att trusten inte är en juridisk person, åtminstone inte i USA, Storbritannien eller någon av de större anglosachsiska jurisdiktionerna. Trusten är inte ett rättssubjekt och kan alltså inte i eget namn förvärva rättigheter och skyldigheter.

En trust i dess enklaste form består av en upprättare⁷ (settlor), som överlåter egendom till en förvaltare (trustee) som har att förvalta egendomen för en förmånstagares⁸ (beneficiary) räkning. Förvaltaren äger den egendom som utgör trusten, men äger den i egenskap av förvaltare. Förvaltaren ska agera

---

⁴ Jag utgår i det följande huvudsakligen från de förhållanden som gäller generellt för privata trusters bildade i Storbritannien eller USA. Skatteverket och skattedomstolarna har i de flesta fall hanterat trusters från något av de s.k. skatteparadisen. Där kan trusterrätten skilja sig från brittisk och amerikansk rätt men huvuddragen är troligen desamma.

⁵ Jag fäster fortsättningsvis ingen vikt vid hur trusten hanteras skatterettsligt i sitt hemland. Det kan mycket väl vara så att trusten beskattas på ett sätt i sitt hemland och på ett annat sätt i Sverige i motsvarande situation.

⁶ Det finns många tjocka böcker som behandlar trusten och som uppdateras med jämna mellanrum. Rörande Storbritannien se t.ex. Philip H. Pettit, *Equity and the Law of Trusts*, Hanbury & Martin, *Modern Equity, Moffat's Trusts Law*, Alastair Hudson, *Equity and Trusts*. Rörande USA se t.ex. Charles E. Rounds, Jr and Charles E. Rounds, III, *Loring and Rounds: A Trustee's Handbook*, G.G. Bogert & G.T. Bogert, *The Law of Trusts and Trustees*, A.W. Scott, W.F. Fratcher & M.L. Ascher, *Scott and Ascher on Trusts*. Därutöver finns en stor mängd artiklar i tidskrifter av mer eller mindre utpräglad specialisering, se t.ex. *Trusts & Trustees*.

⁷ Kallas även t.ex. trustor, grantor, donor, creator eller founder. I Sverige används ibland beteckningen stiftare. Jag har valt att använda ordet upprättare för att tydligt skilja trusten från stiftelsen.

⁸ I Sverige används ibland beteckningen destinatär. Jag har valt att använda ordet förmånstagare för att tydligt skilja trusten från stiftelsen.

utifrån det uppdrag som framgår av trustdokumentet⁹ som upprättaren skrivit och som förvaltaren accepterat. Förmånstagaren har framför allt ekonomiska rättigheter i trustegendomen och därmed en starkare rätt än en stiftelsedestinatär i Sverige normalt har. Man kan säga att förmånstagarens rätt innehåller vissa äganderättsliga drag. I anglosachsisk rätt¹⁰ talar man om förvaltaren som *legal owner*¹¹ och förmånstagaren som *beneficial owner*¹². Det som ytterligare kan komplicera bilden för oss är att upprättaren också kan vara en av flera förvaltare och/eller förmånstagare.¹³

Vid sidan om det trustdokument som anger villkoren för trusten kan det också finnas ett dokument med särskilda instruktioner till förvaltaren, ett s.k. instruktionsbrev (letter of wishes). Detta dokument är inte rättsligt bindande men ger kanske en form av moralisk förpliktelse för förvaltaren. Det uttrycker upprättarens önskemål, utöver det som framgår av det bindande trustdokumentet. I vissa fall kan upprättaren vilja ha kontroll över att förvaltaren uppfyller sina skyldigheter och utser då en beskyddare av trusten (protector). En beskyddare kan också ges specifika rättigheter i förhållande till trusten, t.ex. att godkänna försäljning av trustens egendom eller att utse en ny förmånstagare.

Man kan då diskutera vilken betydelse det har att en trust inte är en juridisk person. Grunden i trusten är ett förtroendeuppdrag, liknande ett sysslomannauppdrag som upprättaren ger förvaltaren. Själva centrum i trustbildningen är det knippe av rättigheter och skyldigheter av ekonomisk och rättslig karaktär,

---

⁹ Kallas på engelska trust document, trust deed eller trust instrument. I svensk rättspraxis används ibland uttrycket trustavtal, se t.ex. RÅ 2008 not. 94. Skatteverket menar i Handledning för beskattning av inkomst, s. 420, att trustförordnandet är ett ”bindande avtal mellan stiftaren och förvaltaren som ger upphov till obligationsrättsliga förhållanden mellan de inblandade parterna.” Det är inte helt korrekt eftersom trusten handlar om ett uppdragsförhållande och förvaltaren har en sysslomannalikhande ställning. Upprättaren ger förvaltaren i uppdrag att förvalta egendomen för förmånstagarnas räkning. I en testamenteriskt bildad trust finns inget avtal i botten. Förvaltaren kanske inte ens vet om sitt uppdrag innan upprättaren avlider och trusten ska upprättas. Även beteckningarna trusturkund eller trustförordnande förekommer, vilket kanske är mer rätt, men jag har valt ordet trustdokument för att skilja trusten från stiftelsen där beteckningen förordnande används, se 1 kap. 2 § stiftelselagen (1994:1220).

¹⁰ Det finns en skillnad mellan synen på äganderätten i Sverige och i den anglosachsiska världen men detta faller utanför ramarna för denna artikel.

¹¹ Skatteverket menar att den äganderätt som förvaltaren har endast är formell, se Handledning för beskattning av inkomst, s. 420 och Skatteverkets Rättslig vägledning, Förvaltaruppdraget, (cit. Rättslig vägledning). Skatteverkets åsikt i en Rättslig vägledning kan knappast ha något värde i en civilrättslig bedömning.

¹² Skatteverket kallar förmånstagarens rätt för ”ätnjutanderätt”, Handledning för beskattning av inkomst, s. 420 och Rättslig vägledning, Vad utmärker en trust?. Det är oklart var det betyder i civilrättsligt hänseende.

¹³ I HFD 2015 not. 40 var A stiftare till en trust. Han var själv förmånstagare till 40 procent och hans barn till 60 procent.

som fördelas mellan förvaltare och förmånstagare med tonvikt på de skyldigheter som förvaltaren har. Eftersom trusten inte är en juridisk person med egen rättshandlingsförmåga kan inte heller trusten vara part i ett avtal. Förvaltaren är den som rättshandlar för trusten och kan ingå avtal och gör det då med en verkan för trustegendomen. Förvaltaren kan t.ex. sälja aktier i bolag A och för vederlaget köpa aktier i bolaget B. Av detta resonemang följer också att trusten inte är en särskilt lämplig organisationsform för att driva näringsverksamhet. Däremot förekommer det ofta att trustegendomen består av aktier eller andelar i en näringsverksamhet.¹⁴

De ekonomiska konsekvenserna av ett rättshandlande tillkommer eller belastar trustegendomen och förvaltaren har normalt rätt till ersättning för sitt arbete ur trustegendomen. De ekonomiska fördelarna från trustegendomen tillkommer förmånstagarna. Förmånstagarna har inte någon rätt att förfoga över egendomen annat än att bevaka den rätt de har enligt trustdokumentet och alltså ställa krav på förvaltaren. I yttersta fall kan förmånstagaren gå till domstol och kräva ut sin rätt, dvs. begära en dom som förpliktigar förvaltaren att tillgodose förmånstagaren enligt villkoren för trusten.

Det sakrättsliga skyddet för trustegendomen i förhållande till krav från förvaltarens borgenärer och från förmånstagarens borgenärer är helt centralt i diskussionen inom trusträtten. Man kan säga att förvaltaren bär två kassar med egendom. I höger hand håller han en kasse med den egendom han äger själv. I vänster hand håller han en kasse med egendom som han äger i egenskap av förvaltare för en trust. Innehållet i de båda kassarna får aldrig blandas samman.¹⁵ Egendom som finns i kassen i höger hand kan alltså inte flyttas till kassen i vänster hand. I vissa fall bär en förvaltare många kassar i vänster hand, dvs. förvaltaren ansvarar för många trusters.

Den typ av trust som jag behandlar här, s.k. privat trust, är alltid tidsbegränsad.¹⁶ Det ska framgå när trusten kommer att upphöra, dvs. när den slutliga förmånstagaren får trustegendomen. Nedan i avsnittet om rättspraxis behandlas två typer av privata trusters, inter vivos eller living trust, dvs. den typ

---

¹⁴ I HFD 2015 not. 40 beskrivs ett inte ovanligt förhållande i en trust. ”Trusten innehade samtliga andelar i Holding, liksom trusten hemmahörande i ett utomeuropeiskt territorium tillhörande ett EU-land. Inkomsterna i trusten bestod av utdelning på dessa andelar. Holding ägde i sin tur indirekt andelar i ett bolag där bl.a. A och ett av barnen var verksamma. Trustens förvaltare hade till uppgift att använda kapital och inkomster till förmån för förmånstagarna. Förvaltaren hade befogenhet att ändra trustvillkoren liksom att avsätta och utse nya förmånstagare. Åtgärderna förutsatte medgivande från trustens beskyddare. A eller hans barn kunde inte upphöra att vara förmånstagare utan skriftligt medgivande.”

¹⁵ Jfr. lag (1944:181) om redovisningsmedel.

¹⁶ Enligt brittisk rätt får en privat trust leva i högst 125 år, Perpetuities and Accumulations Act 2009, s 5.

av trust som bildas under upprättarens livstid och testamentary eller will trust, dvs. den typ av trust som bildas med stöd av ett testamente. En express trust som är vanligast i fråga om privata trusters innebär att det finns ett uttryckligt förordnande om upprättande av en trust och det vanligaste är att det sker i skriftlig form, även om det inte är ett krav.

Följer man trustens historia från medeltiden fram till idag ser man en spännande utveckling. Från början handlade det främst om att förvaltaren skulle ta hand om fast egendom under en tid när ägaren själv inte var fysiskt närvarande och kunde ta hand om sin egendom. Idag används trusters ofta i kommersiella transaktioner. En trust kan t.ex. användas som en del av ett incitamentsprogram¹⁷, som ett led i en investeringsverksamhet¹⁸, som ett gåvoarrangemang¹⁹ eller som en form av stiftelse²⁰. Många trusters är public trusts och motsvarar då närmast en allmännyttig stiftelse i Sverige. Från dessa bortses i denna artikel eftersom de praktiskt och rättsligt sett hanteras lite annorlunda än de privata trusterna. Det finns många sätt att klassificera olika typer av trusters, vilket inte underlättar förståelsen för oss svenskar.

Förvaltningen av trusters har gått från enskilda individer som mer passivt vakade över egendomen till att vi idag har trustspecialister på banker och advokatbyråer i England och USA. Vissa rådgivare lever hela sitt yrkesliv med frågor om trusters. S.k. trust companies förvaltar hundratals trusters som en kommersiell affärsidé. I common law-världen har regleringen och diskussionen om trusters utvecklats till ett eget väldigt specialiserat rättsområde och då inom den del av rättssystemet som kallas equity. Sammanfattningsvis är alltså trusten en rättslig konstruktion som är otroligt flexibel och användbar för de

---

¹⁷ Se t.ex. Skatterättsnämndens förhandsbesked 2010-03-23 (dnr 103-09/D). De anställda har ett sparande, som tas ur lönen, förs över till ett särskilt bankkonto som handhas av särskilda förvaltare. Under sparperioden kan spararen när som helst ta ut sina pengar. I slutet av varje sparperiod köps för sparat belopp för spararens räkning aktier, "partnership shares", i bolaget. Aktierna läggs i en trust och den anställde kan när som helst få sina aktier. Skatterättsnämnden förklarar att "Trusten (eller dess förvaltare) fungerar på samma sätt som en aktiedepå hos t.ex. en bank." En liknande konstruktion finns i förhandsbesked 2011-06-29 (dnr 77-10/D).

¹⁸ För att ge en bild av komplexiteten i sådana konstruktioner kan man läsa Skatterättsnämndens förhandsbesked 2014-12-08 (dnr 5-14/I), förhandsbesked 2009-11-23 (dnr 38-08/I) samt förhandsbesked 2013-07-02 (dnr 133-11/D).

¹⁹ En mycket vanlig form av trusters i USA är en s.k. grantor retained annuity trust som används för att man ska kunna ge en gåva till en familjemedlem, ofta från föräldrar till barn, utan att betala gåvoskatt eller förmögenhetsskatt. Trustformen beskrivs i bl.a. i Rättslig vägledning från Skatteverket.

²⁰ I Skatterättsnämndens förhandsbesked 2013-07-02 (dnr 133-11/D) talas om amerikanska pensionsstiftelser organiserade i stiftelse- eller bolagsform (trust or body corporate). Här sätter man alltså likhetstecken mellan stiftelse och trust. Pensionsstiftelse är ett begrepp med en rättslig betydelse enligt 1 kap. 1 § stiftelselagen (1994:1220) och lag (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.

mest skiftande ändamål. Det finns ingen ”typisk trust” utan varje trust är unik och har sin egen historia.

3. Svenskt material om trusten

I Sverige har vi varken inom civilrätt eller inom skatterätt några interna lagregler som rör trusten. Sverige har inte tillträtt den Haagkonvention som reglerar lagval och erkännande av trusten²¹ vilket innebär att vi inte har någon folkrättslig förpliktelse att erkänna de rättsverkningar som följer av att en trust bildats i ett annat land.²² Det finns inte heller något generellt EU-rättsligt regelverk om trusten men trusten och dess aktörer nämns i många EU-rättsliga dokument.²³ Ordet trust förekommer i svensk lagstiftning genom hänvisning till ordet i författningar med någon form av koppling till ett utländskt rättsförhållande.²⁴ Det finns flera regler i svensk skattelagstiftning som blir aktuella när man ska bedöma om och hur en trust, upprättaren, förvaltaren och/eller förmånstagare, ska beskattas i Sverige. Ett fåtal av dessa regler kommer jag att beröra mycket ytligt.

I Sverige förekommer trusten oftare i skatterättsliga sammanhang än i civilrättsliga.²⁵ Det handlar om hela kedjan från Skatteverket till Högsta förvaltningsdomstolen (HFD).²⁶ Ofta är det komplicerade rättsliga strukturer som behandlas, inte minst i fallen i HFD. Det är troligen så att i de flesta av dessa fall finns det en skatterättslig grund till upprättandet av trusten och precis som skatterättsliga arrangemang i Sverige ofta är rätt komplicerade är det liknande förhållanden även i andra länder. När det sedan blir aktuellt att föra pengar från den utländska trusten till Sverige kopplas svenska skatte-

---

²¹ The Hague Convention of 1 July 1985 on the Law Applicable to Trust and on their Recognition.

²² I RÅ 1999 not. 20 påtalar Skatterättsnämnden att Sverige inte har anslutit sig till Haagkonventionen och att det inte heller finns något skatteavtal som är tillämpligt mellan Sverige och Isle of Man.

²³ En sökning på ordet trust i EUR-Lex ger drygt 1600 träffar.

²⁴ Enligt de svenska skatteavtalen med USA och Kanada omfattas trust av beteckningen person enligt avtalen, artikel 3 lag (1996:1511) om dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Canada och artikel 3 lag (1994:1617) om dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Amerikas Förenta Stater. I det svenska skatteavtalet med Storbritannien och Nordirland framgår något förvånande av artikel 13 att man likställer trusten med en stiftelse, lag (2015:666) om dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige samt Storbritannien och Nordirland. Trusten omfattas också av OECD:s modellavtal enligt artikel 1, artikel 3 a) och punkten 2 i kommentarerna till artikel 3, se vidare Rättslig vägledning, Trusten i skatteavtal.

²⁵ Det finns mycket få fall från Högsta domstolen och inget fall som i grunden hanterar relevanta frågor om trusten som rättsfigur. I de flesta fallen är ett trust company och inte trusten i sig part i målet. se t.ex. NJA 1928 s. 393, NJA 1987 s. 790 samt tre fall som alla rör AB Kreuger & Toll, NJA 1937 s. 299, NJA 1938 s. 114 och NJA 1935 s. 642.

²⁶ Här används genomgående beteckningen HFD som beteckning på Regeringsrätten (i äldre domar) och Högsta förvaltningsdomstolen.

myndigheter in. I de flesta fall som redovisas nedan har processen startat genom en ansökan om förhandsbesked till Skatterättsnämnden.

Sett till det material jag tagit del av förefaller det som att utländska trusters kan behandlas på i princip två sätt vid beskattning i Sverige. Med en generalisering av den rättspraxis jag studerat kan det konstateras att antingen anses trusten motsvara en svensk stiftelse eller också ser man på de bakomliggande förhållandena där grundfrågan blir om den egendom som överförts till trusten avskilt från upprättarens egendomssfär i tillräcklig grad.²⁷ Detta senare synsätt innebär att man kan anse att upprättaren har behållit beslutanderätt över egendomen så att den inte kan anses vara avskild för förmånstagarnas räkning. Men för att komma så långt måste man ha klart för sig vad det är för en rättsfigur man har framför ögonen. Som kommer framgå nedan har HFD i flera fall konstaterat att det är sådana brister i den information som lagts fram att det inte går att avgöra ett ärende.

Trusten ur ett skatterättsligt perspektiv är förtjänstfullt diskuterad av David Kleist i en artikel i *Skattenytt* 2014.²⁸ Det är i princip den enda rättsvetenskapliga artikeln av senare datum och av mer omfattande karaktär.²⁹ Som kommer att framgå nedan likställs en trust ofta med en stiftelse. Henrik Hessler har i sin avhandling om stiftelser inledningsvis diskuterat innebörden av en trust i civilrättsliga termer.³⁰ Skatteverket har i två olika dokument hanterat frågor om trusters. I *Rättslig vägledning* med titeln *Truster*³¹ hanteras såväl civilrättsliga

---

²⁷ Cecilia Gunne, Skattefrågor kring trusters, *Svensk Skattetidning* 2011, s. 129. Gunne menar att trusten är transparent.

²⁸ David Kleist, En skatterättslig analys av trust-institutet, *Akademisk Årsskrift, Skattenytt* 2014, s. 3 (cit. Kleist). Se även David Kleist, *Trusts and Foreign Foundations in Swedish Law, Trusts & Trustees* 2011, s. 622.

²⁹ Av något äldre datum finns flera artiklar och bokavsnitt vilka Kleist hänvisar till i sin not 9, t.ex. Kent Simon, Några problem kring upprättande av trusters, *Svensk Skattetidning* 1998, s. 461, Kent Simon, *Truster, Skattenytt* 1992, s. 408, Cecilia Gunne, Skattefrågor kring trusters, *Svensk Skattetidning* 2011, s. 129 ff, Henrik Hessler, Om stiftelser, 1952. Ang. beskattning av stiftelser, se Jan Anders Hagstedt, Om beskattning av stiftelser, 1972. Hagstedt behandlar på s. 75 ff kortfattat frågor om trusten. Hagstedt menar att det svenska stiftelseinstitutet motsvaras av trust i engelsk rätt, s. 75. Trusters har också behandlats i annan nordisk rätt, se t.ex. Rasmus Kristian Feldthusen, *Trusts, Rasmus Kristian Feldthusen, Skattemässig kvalifikation av trusts i praxis, Skattepolitisk Översigt, SPO* 2013:511, s. 1, Gunnar Aardal, Bør vi anerkjenne trusters i Norge? i *Moderne Forretningsjus III*, Harald Benestad Anderssen och Tore Bråthen (red.), 2016, s. 429, Tuulikki Mikkola, *Foreign Trust in Finland, Starting Points for Assessing English Trust's Legal Effects in Cross-border Cases, Scandinavian Studies in Law*, 2015, s. 371.

³⁰ Hessler, s. 20 ff och s. 43.

³¹ Rättslig vägledning, *Truster*. <http://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/13001.html>.

som skatterättsliga frågor om trustar.³² Det finns även ett ställningstagande från Skatteverket som rör en speciell situation, nämligen beskattning av utbetalning från en familjetrust till en obegränsat skattskyldig fysisk person.³³ Sammanfattningsvis finns det alltså inte särskilt mycket material som behandlar trusten sedd med svenska ögon.

4. Civilrättens förhållande till skatterätten

För många som använder en trust handlar det om att hitta en lösning som ger så litet skatteuttag som möjligt. Ett sådant synsätt ligger troligen bakom flera av de trustbildningar som hanteras nedan i domar från HFD. Jag försöker i den här artikeln förstå hur skattemyndigheter och domstolar hanterar trusten som en civilrättslig konstruktion i ett skatteärende. Det är då naturligt att fråga sig hur civilrätten förhåller sig till skatterätten.

Skatterätt och civilrätt är inte två separata rättsområden med vattentäta skott emellan. I många skatteärenden måste de två rättsområdena på olika sätt samverka i en bedömning. Skatterättens förhållande till civilrätten har sedan länge diskuterats. Den som mest grundläggande har behandlat frågor om kopplingen mellan civilrätt och skatterätt är Sture Bergström i avhandlingen *Skatter och civilrätt*.³⁴ Bergström menar att det finns en stark koppling mellan skatterätt och civilrätt och att man ska vara försiktigt med att ersätta en civilrättslig terminologi med skatterättsliga uttryck såvida de skatterättsliga uttrycken inte ger mer ändamålsenliga och effektiva lösningar.³⁵

Skatterätten och civilrätten är också rättsområden med olika syften. Civilrätten syftar till att reglera hur olika fysiska och juridiska personer

---

³² Rättslig vägledning ersätter Handledning för beskattning av inkomst 2014 (SKV399), avsnitt 48. Rättslig vägledning ska enligt uttalande på Skatteverkets hemsida ge en beskrivning av gällande rätt, <http://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/13001.html>. Jag har ändå valt att hänvisa till Handledning för beskattning av inkomst i de fall Skatteverket varit något mer utförlig i ett ställningstagande som jag uppfattar att Skatteverket vidhåller även i Rättslig vägledning.

³³ Skatteverkets ställningstagande den 21 december 2012 (dnr 131 827059-12/111), Beskattning av utbetalning från en familjetrust till en obegränsat skattskyldig fysisk person.

³⁴ Sture Bergström, *Skatter och civilrätt*, En studie över användningen av civilrättsliga termer i skatterättsliga sammanhang, 1978. Se hänvisning i Robert Pålhlsson, *Kringgående av inkomstskattelag – en resa utan slut*, Skattenytt 2016, s. 116, not 24, där Pålhlsson menar att avhandlingen från 1978 även idag ger uttryck för den förhärskande uppfattningen. Andra författare som behandlat frågan är Teresa Simon-Almendal, *Civilrättens betydelse för skatterättsliga bedömningar*, och tvärtom. Eller vad är karta, vad är verklighet?, *Juridisk Tidskrift* 2012/13 s. 598, Göran Grosskopf, *Finns det en särskild skatterättslig civilrätt?*, i *Festskrift till Kurt Grönfors*, 1991, Göran Grosskopf & Kurt Grönfors, *Civilrätt och skatterätt – hönan och ägget*, Skattenytt 1990 s. 353, Anders Hultqvist, *Några kapitalförsäkringsdomar – omkarakterisering i stället för genomsyn*, Skattenytt 2008, s. 617 och Anders Hultqvist, *Rättshandlingars verkliga innebörd*, Skattenytt 2007, s. 696.

³⁵ Bergström, s. 13 och 72.

frivilligt kan interagera. Skatterätten är ett förhållande som verkar mellan individen, en fysisk eller juridisk person, och staten där syftet är att se till att stat och kommun får in pengar till finansiering av det allmännas utgifter. Inom många delar av civilrätten ska man hantera konfliktlösning mellan parterna medan skatterätten ska värna det fiskala intresset.³⁶ Civilrättsliga regler hjälper oss att rättsligt karaktärisera ekonomiska förhållanden och konsekvenser och hanterar ekonomiska relationer och förhållanden som fysiska eller juridiska personer har en dispositionsrätt över. Den civilrättsliga regleringen är därför i stor utsträckning dispositiv, medan statens fiskala intressen styrs av tvingande regler. I bakgrunden av ett resonemang måste därför hela tiden finnas en medvetenhet om de syften som ligger bakom den civilrättsliga regleringen respektive den skatterättsliga regleringen. Dessa sammanfaller sällan eller kanske aldrig.

Civilrätten har en prejudicerande betydelse för skatterätten i den meningen att skatterättsliga rättsföljder är kopplade till civilrättsliga rättsfigurer och institut.³⁷ Civilrättsliga begrepp och termer används ofta som rättsfaktum i en skatterättslig regel och det är därför nödvändigt att förstå den civilrättsliga termen för att kunna fastställa den skatterättsliga rättsföljd.³⁸ Det som faktiskt har hänt i en viss situation ska kunna stoppas in i rekvisiten i en rättsregel för att det ska gå att bestämma en rättsföljd. Redan här ser vi problemen i förhållande till trusten. Trusten nämns inte i svensk lagstiftning och när skattemyndigheten eller domstolen får ett trustdokument som använts vid en skatteplanering framför sig, går det inte att leta i sakregistret i lagboken för att hitta en reglering. Som kommer att framgå senare i artikeln finns det kanske en risk att skatterätten är på väg att utveckla en egen civilrättslig begrepps- bildning när det gäller trustar.³⁹ I vad mån det är bra eller dåligt låter jag vara osagt.

5. Trustens väg från civilrätt till skatterätt

Nu står vi här med en rättsfigur som vi kallar trust. Eftersom vi inte i det svenska rättssystemet har en rättsfigur eller institut som vi benämner trust kan vi inte gå till den svenska civilrätten för att söka terminologiskt stöd vid en

---

³⁶ Simon-Almendal, s. 604 och Pålsson s. 116.

³⁷ Simon-Almendal, s. 604.

³⁸ Bergström, s. 13 f.

³⁹ En annan dimension är att ett begrepp som har en betydelse i civilrätten kan ha en självständig innebörd i skatterätten, t.ex. fastighet och anställd. Det finns också exempel på begrepp som endast förekommer i skatterätten, t.ex. uttag, se vidare Pålsson, s. 116.

beskattningsfråga eller någon annan rättslig fråga för den delen. Det finns inget rättsfaktumled i en skatteregel som kan knytas till en skatterättslig rättsföljd vad gäller trustar.⁴⁰

Skatteverket konstaterar att olika typer av trustar beskattas på olika sätt och enligt olika skattesatser i olika länder. Det är också olika vem som är ansvarig för skattebetalning beroende på vilket trust det är fråga om.⁴¹ Inför den skatterättsliga bedömningen av en trust måste alltså trusten få ett begreppsmässigt innehåll i ett civilrättsligt sammanhang. Vi måste ju veta vem vi ska beskatta i en trustkonstruktion.

Men hur närmar man sig beskattningen av trusten från ett svenskt perspektiv? Antingen försöker man definiera vad en trust är i civilrättsliga termer eller så försöker man fastställa närmaste svenska civilrättsliga institution eller begrepp. Eftersom vi inte har någon civilrättslig betydelse av trusten i Sverige så finns det ingen anledning att söka efter någon begreppslik enhetlighet. Det är snarare en fråga för skattemyndigheter och domstolar att hitta ett sätt att placera trusten i en motsvarande svensk rättslig miljö. Det handlar om att tolka ett begrepp i sitt rättsliga, ekonomiska och praktiska sammanhang snarare än att ägna sig åt en formalistisk syn. Det finns ett antal frågor som måste besvaras, bl.a. vem har bildat trusten och varför har den bildats?, vad utgör trustegendomen?, av vem och hur ska den förvaltas?, vem ska få del av egendomen och på vilket sätt?, vilket civilrättsligt sammanhang är det fråga om?, är det en stiftelse, en avtalskonstruktion, en gåva eller ett begrepp som kan omfatta många olika typer av rättshandlingar?

Det är fel att tro att en trust alltid motsvaras av en stiftelse enligt svensk rätt. Oftare, åtminstone sett till svensk praxis är det fråga om någon form av förvaltning av aktier eller andra värdepapper. Konstruktionen kan höra hemma i en familjesituation inför ett kommande generationsskifte.⁴² Kanske är det i själva verket en ändamålsbestämd gåva eller en svävande äganderätt i samband med en arvssituation. Just att förstå sammanhanget eller funktionen är viktigt för att kunna välja rätt civilrättsliga regelområde och sedan kunna avgöra en skatterättslig verkan. För många som använder en trust handlar det

---

⁴⁰ En sådan skatterättslig regel skulle starkt förenklat kunna ha följande lydelse. "En trust är o begränsat skattskyldig för all inkomst". Rättsfaktumledet blir då att kunna klargöra vad en trust är.

⁴¹ I de flesta fall är det förvaltaren som är ansvarig för skatten och beloppet får tas från trustens förmögenhet enligt Rättslig vägledning, Beskattning av trustar i utlandet. Skatterätten är inte enhetlig inom common law-området vad gäller trustar. Kleist påpekar, s. 4, att i vissa jurisdiktioner beskattas trusten trots att den inte är en juridisk person. I andra jurisdiktioner beskattas förvaltaren och det förekommer även att såväl förvaltaren som förmånstagaren beskattas.

⁴² Ett viktigt argument för att bilda en private trust i t.ex. USA är det sekretesskydd som omgärdar trusten. Den är en helt privat angelägenhet, precis som t.ex. ett testamente eller ett arvskifte.

om att hitta en lösning som ger så litet skatteuttag som möjligt. Ett sådant synsätt ligger säkerligen bakom flera av de trustbildningar som hanteras nedan i domar från HFD.

Vi kan inte bilda en svensk trust i Sverige. Alltså måste vi utgå från att vi har en utländsk trust framför ögonen. Om vi har att göra med en engelsk trust ska vi alltså med stöd av engelsk rätt kunna bestämma de rättsliga förutsättningarna för trustens uppkomst, liv och död. Därefter kan vi titta på svenska motsvarigheter.

Vi måste kunna fastställa ett skattesubjekt för att någon ska beskattas för t.ex. avkastning eller annan inkomst. I trustens fall finns det tre, kanske fyra möjliga skattesubjekt: upprättaren, förvaltaren, förmånstagaren eller kanske rent av trusten. Det är nog sällan svårt att bestämma och rättsligt klassificera och identifiera vem som är upprättare, förvaltare eller förmånstagare till en trust, men vem av dem ska beskattas?

Enligt 2 kap. 2 § Inkomstskattelagen (1999:1229), (IL), omfattar termer och uttryck som används i IL, också motsvarande utländska företeelser om det inte anges eller framgår av sammanhanget att bara svenska företeelser avses. Frågan blir då om det finns något i den utländska lagstiftningen som innebär att den utländska företeelsen – här trusten - kan anses falla in under en svensk term, som den används i IL. Eftersom vi inte har någon term eller uttryck som heter trust i Sverige kan vi inte leta efter en utländsk motsvarighet. Eftersom vi inte heller har någon generell motsvarighet till trusten i svensk rätt är 2 kap. 2 § IL alltså inte relevant i detta sammanhang.

Det resonemanget leder oss vidare till 6 kap. 3 § IL, enligt vilken bestämmelse juridiska personer är obegränsat skattskyldiga. Kan en trust, som inte är en juridisk person i Storbritannien och USA, vara en juridisk person i skattelagens mening? Med den allmänna bestämning av begreppet juridisk person som vi har i Sverige, kan en trust inte anses vara en juridisk person i Sverige. En trust har inte rättskapacitet, kan inte förvärva rättigheter och skyldigheter och kan inte uppträda som part i domstol.

Nästa fråga blir då om trusten kan betraktas som en utländsk juridisk person. Enligt 6 kap. 8 § IL⁴³ är en utländsk juridisk person en utländsk association om den i sitt hemland kan förvärva rättigheter och åta sig skyldigheter, föra talan inför domstolar och andra myndigheter, och enskilda delägare inte fritt kan förfoga över associationens förmögenhetsmassa. När vi har kommit så här långt kan vi konstatera att trusten knappast kan vara en

---

⁴³ Se även diskussion av definition av utländsk juridisk person i Simon, Truster, s. 416.

utländsk juridisk person enligt 6 kap. 8 § IL. Egendomen ägs av förvaltaren som också rättshandlar för trustens räkning. Men Skatteverket menar att det inte är uteslutet att en trust som inte är en juridisk person i sitt hemland kan komma att anses som en utländsk juridisk person enligt IL och därmed som ett skattesubjekt i Sverige.⁴⁴

I RÅ 2004 ref. 29 gör HFD en extensiv tolkning av 6 kap. 8 § IL och menar att en norsk stiftelse utgör en utländsk juridisk person som ska anses motsvara en svensk stiftelse, trots att stiftelsen inte har några andelsägare. Frågan är om HFD är beredd att göra på samma sätt om det inte gäller en norsk stiftelse utan en brittisk trust.⁴⁵ Enligt Skatteverket ska man göra både en civilrättslig och en skatterättslig bedömning när man prövar om en utländsk företeelse motsvarar en svensk företeelse. Skatteverket menar då att trusten har sin närmaste funktionella motsvarighet i stiftelsen.⁴⁶ Enligt förarbetena ska man se om den utländska företeelsen med ett svenskt synsätt passar in i den svenska terminologin.⁴⁷

I förarbetena anförts vidare att man inte kan kräva att det ska vara en absolut identitet utan det får i de enskilda fallen avgöras om likheterna är så stora att den utländska företeelsen kan anses motsvara den svenska termen. Man jämför här med den situationen att man har en utländsk insamlingsstiftelse där stiftelseförordnandet inte är undertecknat av stiftaren, vilket är ett krav enligt 11 kap. 1 § stiftelselagen och menar att det kan motsvara en svensk insamlingsstiftelse. Men var dessa gränser går kan inte regleras i lag utan får lösas i praxis.⁴⁸

I det följande avsnittet kommer jag att redogöra för hur civilrättsliga frågor om trusten behandlats i skattepraxis i några utvalda domar från HFD.

6. Trusten i skatterättspraxis

Det finns inte särskilt många ärenden och mål i svenska domstolar som behandlar trustar. De mål som avgjorts av HFD är framför allt överklaganden av förhandsbesked från Skatterättsnämnden. Jag har valt ut ett antal fall från HFD där rättsfiguren trust förekommer och dessutom på ett eller annat sätt

---

⁴⁴ Rättslig vägledning, Trusten som skattesubjekt.

⁴⁵ Kleist tror att det är möjligt att en trust kan ses som en association, s. 14.

⁴⁶ Rättslig vägledning, Civilrättslig klassificering av trust. Utan källstöd påstår Skatteverket att så skulle vara fallet i kontinentaleuropeiska civil law-länder. Jag ställer mig frågande till denna slutsats, men vidare resonemang faller utanför ramen för denna artikel.

⁴⁷ Prop. 1999/2000:2, Del 2, s. 21 f. Kleist menar, s. 31, att uttalandet i förarbetena inte ger stöd för att inordna en trust som inte är en juridisk person under uttrycket stiftelse.

⁴⁸ Prop. 1999/2000:2, Del 2, s. 22.

står i centrum av rättsfallet.⁴⁹ Samtliga fall rör överklagande av förhandsbesked från Skatterättsnämnden eller dess föregångare Riksskatteverkets nämnd för rättsärenden. När rättspraxis rörande trusters behandlas i andra källor är det främst två viktiga fall från HFD som står i centrum.⁵⁰ Jag har valt ett lite vidare perspektiv men kan konstatera att flera av fallen inte har prejudikatverkan eftersom HFD mycket kortfattat undanröjer förhandsbeskedet och avvisar ansökningen med motiveringen att det finns grundläggande oklarheter i ärendet.⁵¹ Jag menar att det ändå är intressant att se hur resonemanget förs kring de olika faktorer som bör/kan/ska tas i beaktande i ett civilrättsligt perspektiv.

RÅ 1988 not. 56⁵² rör bl.a. en fråga om hur utdelning från ”en i USA bildad stiftelse (trust)”⁵³ skulle beskattas i Sverige. X som frågade nämnden var förmånstagare till en amerikansk trust och funderade på att flytta hem till Sverige och undrade hur han skulle beskattas för utdelning och kapital som han skulle erhålla från trusten. I nämnden uppkom frågan om bedömningen av om en utländsk rättsbildning utgör en juridisk person eller ej ska ske enligt svensk rätt eller det andra landets rätt. Nämnden konstaterade att den frågan inte hade avgjorts i rättspraxis. Övervägande skäl talade då för att bedömningen borde ske enligt svensk rätt på grundval av ”rättsbildningens faktiska rättsliga handlingsförmåga enligt hemlandets rätt”. Nämnden ansåg mot bakgrund av detta att trusten var påtagligt lik en svensk stiftelse (familjestiftelse) och att trusten alltså skulle betraktas som en utländsk juridisk person.

X själv menade i sitt besvär till HFD att ”arrangemanget med familjestiftelsen civilrättsligt sett närmast var att likna med att särskild förvaltning anordnades för omyndiga tillhörande medel.” HFD upphävde nämndens

---

⁴⁹ En sökning på ordet trust i Karnov rättsdatabas i juni 2017 visar att ordet trust förekommer i 47 fall från HFD (det första fallet från 1988), 225 fall från Kammarrätter och 231 fall från Förvaltningsrätter. Jag har utgått enbart från de 47 fallen i HFD. Det faktum att ordet trust förekommer i ett rättsfall vid sökning i Karnovs rättsdatabas innebär inte nödvändigtvis att fallet handlar om rättsfiguren trust. I den här artikeln behandlar jag inte hur eller vem som ska beskattas för trustegendomen. Det kan konstateras att det finns olika alternativ beroende på hur trusten är uppbyggd.

⁵⁰ Både Kleist och Rättslig vägledning tar upp RÅ 2000 ref. 28 och RÅ 2008 not. 94.

⁵¹ I bl.a. RÅ 1988 not. 56, RÅ 1999 not. 20 och RÅ 2010 not. 4 har HFD undanröjt förhandsbesked med motivering att de uppgifter som lämnats i ärendet inte har kunnat ge ett säkert underlag för att svara på frågorna. Kleist noterar, s. 7, att dessa undanröjda förhandsbesked saknar prejudikatvärde. Det må så vara i skatterättsligt hänseende men det är intressant att se hur argumentationen förs.

⁵² Fallet kommenteras kort i Handledning för beskattning av inkomst, s. 426.

⁵³ Det ska då observeras att trust law i USA inte är federal rätt utan styrs av reglering och praxis på delstatsnivå. Av HFD:s dom får vi veta att trusten är upprättad i Kalifornien.

besked och avvisade ärendet med motiveringen att utredningen inte gav tillräcklig ledning för ett förhandsbesked.

Tre domare var skiljaktiga. Två domare menade att den aktuella trusten företedde påtagliga likheter med en svensk familjestiftelse.⁵⁴ De menade vidare att den omständigheten att trusten enligt kalifornisk rätt inte betraktas som ett särskilt rättssubjekt motsvarande vad som i svensk rätt benämns juridisk person inte kunde anses avgörande för den skatterättsliga bedömningen i Sverige. Även regeringsrådet Hellner var skiljaktig och han förde ett resonemang kring hur X rätt till trustens kapital och avkastning är beskaffad enligt den svenska rättsordningen. Den utredning som fanns om kalifornisk rätt i målet gav inte tillräcklig ledning menade han. Hellner kom fram till att i brist på svensk motsvarighet till det kaliforniska institutet trust, skulle det vara fråga om ”en fullbordad gåva ... i nära anslutning till vad som sägs i 4 § lagen (1936:83) ang. vissa utfästelser om gåva”. Avgörande för hans bedömning var då att avsättningen till trusten var oåterkallelig och att upprättaren av trusten inte förbehållit sig rätt att förfoga över trustkapitalet samt att förvaltaren av trusten mottog kapitalet för att enligt upprättarens föreskrifter villkorlös överlämna kapitalet till X utan vederlag från denne.

I det här fallet diskuterades alltså tre svenska motsvarigheter till en kalifornisk trust - familjestiftelse, särskild förvaltning av omyndigs medel och gåva.

I RÅ 1999 not. 20⁵⁵ gällde frågan en trust upprättad på Isle of Man, där A ställde frågor rörande vem som ska beskattas för trustens kapital och avkastning. HFD kom så småningom, i en mycket kortfattad dom, fram till att förhandsbesked inte borde ha lämnats eftersom det fanns grundläggande oklarheter i målet.

Skatterättsnämnden menade att metodiken för att hitta ett skattesubjekt borde vara ”att försöka finna närmast motsvarande svenska rättsfigur och undersöka om reglerna för denna kan tillämpas”. Ett av de problem som Skatterättsnämnden då stötte på var att avgöra om trustegendomen kunde anses ha blivit avskild från upprättarens egendomssfär eller om trusten närmast kunde anses motsvara ett återkalleligt förvaltaruppdrag, där uppdragsgivaren, här A, ansågs kunna förfoga över egendomen. Genom systemet med beskyddaren, instruktionsbrevet och förvaltarens beroende av A:s godkännande i olika situationer menade Skatterättsnämnden att A bibehållit ett visst mått av

⁵⁴ I fallet fanns tydligen ingivet ett standardformulär. Det är inte ovanligt att en trust bildas enligt någon form av standarddokument.

⁵⁵ Fallet kommenteras i Handledning för beskattning, s. 425 och 427 och i Rättslig vägledning, Domar som berör trustar.

inflytande över trustkapitalet.⁵⁶ A kunde inte återvinna eller använda kapitalet för andra syften än de som angavs i trustdokumentet men han kunde ha ett sådant inflytande att han ”i praktiken torde kunna påverka hur mycket och till vilken av förmånstagarna medel skall utdelas”. Trots detta menade Skatterättsnämnden att kravet på att trustegendomen ska anses vara tillräckligt avskild fick anses vara uppfyllt.

I sitt vidare resonemang konstaterade Skatterättsnämnden att frågan om vem som äger tillgångarna i en trust inte var helt lättbesvarad. Nämnden närmade sig här trustens grundstruktur genom att inse att äganderätten till trustegendomen består av flera rättigheter och skyldigheter som kan tillfalla olika personer. Skatterättsnämnden konstaterade att ”(f)örvaltaren har en ’äganderätt’ till trustegendomen i den meningen att han har rätt att vidta förvaltningsåtgärder med denna (‘the legal title holder’) medan förmånstagarna möjligen kan sägas ha en annan ’äganderätt’ (‘beneficial owner’) dvs. rätt att åtnjuta de ekonomiska fördelar som innehavet kan medföra.” Skatterättsnämnden kom då till slutsatsen att enligt svensk rätt torde varken förvaltaren eller förmånstagarna kunna anses som ägare. Närmast till hands var därför att anse att trusttillgångarna tillhör trusten, trots att trusten på Isle of Man inte ansågs som en juridisk person. Nämnden avslutade med konstaterandet att den särskilda förvaltningen av förmögenheten som uppnås genom arrangemanget närmast skulle anses vara att jämställa med en stiftelse.⁵⁷ Skatterättsnämnden funderade vidare och frågade sig om trusten kunde anses som ett svenskt eller ett utländskt rättssubjekt. Efter ett krångligt resonemang kom nämnden fram till att trusten inte var en svensk stiftelse eftersom stiftaren var bosatt utomlands och trusten hade upprättats enligt lagstiftningen på Isle of Man. Vad hände nu här? Jo, trusten blev en stiftelse som inte är svensk.

Hur kunde då Skatterättsnämnden komma fram till att trusten skulle beskattas som en familjestiftelse? Av trustdokumentet framgick att förmånstagare skulle vara A:s efterlevande i rakt nedstigande led samt sådana personer som senare kunde komma att utses att vara förmånstagare. Förvaltaren kunde utse nya förmånstagare men detta krävde beskyddarens godkännande. Med instruktionsbrevet hade A uttryckt önskemålet att hans då levande barn efter hans och hustruns död med lika rätt skulle vara förmånstagare. Skatterätts-

---

⁵⁶ Skatterättsnämnden antog då att förvaltaren var ett kommersiellt förvaltningsbolag som säljer sina tjänster på den öppna marknaden ”och som sådant beroende av nöjda kunder”. Det är för mig oklart vad detta har för betydelse i sammanhanget.

⁵⁷ Skatterättsnämnden hänvisar här till Henrik Hessler, Om stiftelser, s. 20 f. och RÅ 1997 ref. 31 där frågan rörde ett testamente med ett förordnande om s.k. fideikommissarisk substitution. Detta arrangemang ansågs utgöra en stiftelse.

nämnden konstaterade att brevet inte var bindande men att det tillsammans med systemet med förvaltarens vetorätt och förordnandet i trustdokumentet fick anses innebära att trustens tillgångar fick användas endast till förmån för bestämda fysiska personer, dvs. på samma sätt som en familjestiftelse.⁵⁸

I överklagandet till HFD menade Riksskatteverket att egendomen aldrig hade lämnat A:s, dvs. upprättarens, förmögenhetsfår utan var att betrakta som en "bankinsättning". Äganderätten till egendomen låg därmed kvar hos A så länge förmånstagaren inte hade trätt in och kunde hävda en självständig rätt till egendomen.

HFD menade i sin ytterst korta dom att det fanns sådana grundläggande oklarheter i målet att förhandsbesked inte borde ha lämnats och ansökan avvisades därför. Till oklarheterna hörde bl.a. att handlingar i målet inte gav klart besked i frågan om vilka möjligheter A hade att själv eller genom beskyddaren förfoga över eller kontrollera de tillgångar som förts över till trusten. Närmare upplysningar saknades också om beskyddarens person och utformningen av dennes uppdrag.

I det här fallet diskuterades förvaltningsuppdrag, stiftelse, familjestiftelse och bankinsättning som svenska motsvarigheter till den aktuella trusten.

RÅ 2000 ref. 28⁵⁹ handlade om pensionsmedel som en arbetsgivare överfört till en "s.k. trust" bildad på Guernsey. Trusten skulle för de överförda medlen förvärva en kapitalförsäkring åt arbetsgivarens anställda den dag de lämnade sin anställning. I grunden handlade det om en pensionsplan genom en s.k. "Pension Trust". Trustdokumentet innehöll en reglering av pensionsplanen med innebörd att säkerställa de anställdas rätt till pension. Då en anställd uppnådde pensionsåldern eller lämnade sin anställning, tecknade trustens förvaltare⁶⁰ en försäkring på den anställdes liv och denne sattes in som oåterkallelig förmånstagare. Förvaltaren var försäkringstagare och den anställde förmånstagare till försäkringen. När försäkring var tecknad och

---

⁵⁸ Skatteverkets åsikt i Rättslig vägledning, Förmånstagarens beskattningssituation, är att utbetalning från en familjetrust till en obegränsat skattskyldig fysisk person ska ske på samma sätt som vid utbetalning från en svensk familjestiftelse. Skatteverket menar att förändrade omständigheter kan leda till en omklassificering. "Enligt Skatteverkets uppfattning kan en familjetrust, som under stiftarens livstid inte anses motsvara en svensk familjestiftelse på grund av att stiftaren gjort otillräna förbehåll som ger honom eller henne möjlighet att själv tillgodogöra sig trustförmögenheten, komma att motsvara en svensk familjestiftelse från och med att stiftaren avlider." Detta betyder att upprättarens/stiftarens död innebär att man kanske måste göra en ny prövning utifrån det trustdokument som man tidigare underkänt från Skatteverkets sida. Stiftarens död kan då betraktas som tiden för avskiljande och därmed har man fått en rättslig konstruktion som motsvarar en stiftelse.

⁵⁹ Fallet kommenteras i Handledning för beskattning av inkomst, s. 418 och 426 och i Rättslig vägledning, Rättsfall: det s.k. trustmålet samt i Skatteverkets ställningstagande.

⁶⁰ Trustens förvaltare var ett bolag på Guernsey som administrerade pensionsförsäkringar.

premien betalats upphörde förvaltarens åtaganden gentemot den anställde. Bolaget som upprättare av trusten kunde inte återkalla trustförordnandet och därmed få trusten att upphöra.

Skatterättsnämnden ansåg att i ett fall som detta, med komplicerade avtalsförhållanden vilkas rättsverkningar var beroende av utländsk rätt, skulle metodiken vara att försöka finna närmaste svenska motsvarighet och undersöka om de svenska reglerna för denna kunde tillämpas. I fråga om egendomen var avskild från upprättarens egendom konstaterade nämnden att upprättaren visserligen behöll ett visst mått av inflytande över trustförvaltningen men att denne inte kunde återvinna kapitalet. Det kunde inte heller användas för andra syften än de i trusturkunden angivna och därmed ansågs kravet på avskiljande vara uppfyllt.

Eftersom det var ett pensionsarrangemang funderade Skatterättsnämnden över om upprättaren, dvs. bolaget, kunde anses löst från pensionsutfästelserna genom att bilda trusten och se till att de förvaltade medlen förslog till betalning av premierna för försäkringarna. Eftersom samtycke inhämtats från de anställda gjorde nämnden bedömningen att upprättarens ansvar för pensionsutfästelserna upphört. All pensionsrätt täcktes av trustvillkoren.

Skatterättsnämnden konstaterade sedan att närmast motsvarande situation i Sverige ”torde vara att en svensk arbetsgivare som utfäst en direktpension köper en utländsk pensionsförsäkring som han överlåter till den anställde mot att den anställde samtycker till att arbetsgivaren befrias från pensionsåtagandet.” Det ansvar som förvaltaren hade innefattade endast att förvalta medlen och att teckna och betala försäkringarna. Genom köpet av försäkringen hade förvaltaren helt löst sig från allt ansvar gentemot den tidigare anställde. Den anställde var den som var berättigad att erhålla alla förmåner från försäkringen. Skatterättsnämnden menade att hela konstruktionen överensstämde väl med förhållandet när någon tecknat en svensk pensionsförsäkring.

HFD beskriver i sitt avgörande kortfattat konstruktionen och de rättigheter och skyldigheter som följer av pensionsplanen och upprättande av trusten men kommenterar inte vidare de civilrättsliga frågorna.⁶¹

Skatteverket menar i sitt Ställningstagande att genom RÅ 2000 ref. 28 erkände HFD trusten ”som någon form av rättsfigur trots att den saknar rättskapacitet och därmed inte är en juridisk person. Även om en trust enligt svensk skattelagstiftning inte är en utländsk juridisk person, fungerar den i

---

⁶¹ Kleist menar, s. 25, att skrivningarna ger intryck av att HFD anser att trusten har rättskapacitet. Det är trusten som förvaltar medlen, trusten svarar mot den anställde, trusten ska förvärva en försäkring.

praktiken på samma sätt som de rättsbildningar som i svensk rätt betraktas som stiftelser och då också anses vara juridiska personer.⁶² Trusten ska alltså enligt Skatteverket bedömas mot bakgrund av den svenska rättsfigur som den närmast motsvarar, nämligen en svensk familjestiftelse.

RÅ 2008 not. 94⁶³ rörde frågan om en idrottsmans lön, i detta fall en svensk ishockeyspelare som arbetade i Kanada. Eftersom många idrottsmän har en relativt kort yrkeskarriär förekommer arrangemang där personen ifråga kan få ut pengar även efter det att idrottskarriären upphört. Detta kan ske genom olika former av försäkringssystem men också genom bildande av en trust där idrottsmannen är den slutliga förmånstagaren till pengarna i trusten. I Kanada där hockeyspelaren var bosatt fanns specialregler som möjliggjorde att inkomster från den aktiva yrkeskarriären kunde spridas över flera år. Spelarnas arbetsgivare betalade in en del av lönen till en särskild plan. Medlen sattes av till en särskild förvaltning som i rättsfallet kallas för trust eller ett utländskt rättsinstitut av trustkaraktär.

Idrottsmannen begärde ett förhandsbesked angående sin skattesituation eftersom han planerade att bosätta sig i Sverige. Skatterättsnämnden ansåg att idrottsmannen skulle anses som ägare till de tillgångar som förvaltades av trusten. Skatteverket överklagade och yrkade att trustens förvaltare skulle anses som ägare och ansvarig för trusten och att idrottsmannen i stället fick anses ha en fordran på trusten att i framtiden utfå medel.

Skatteverket menade i sitt överklagande att det av trustdokumentet framgick att det var förvaltaren som hade såväl äganderätten till som det administrativa ansvaret för trusten och de tillgångar som fanns i denna. Det var förvaltaren som hade rätt att placera och omfördela medlen i trusten så länge avtalet gällde. Så länge anställningen varade fanns ingen möjlighet för idrottsmannen att förfoga över medlen i trusten. Idrottsmannen kunde därför inte uppfattas som ägare till trusten före den tidpunkt den avvecklas. Först då övergick äganderätten och dispositionen av tillgångarna till idrottsmannen. Enligt Skatteverket måste rättsförhållandet uppfattas på så sätt att idrottsmannen endast hade en fordran på trusten under den tid förvaltningen pågick. Vid upplösningen av trusten löstes fordran och idrottsmannen erhöll de tillgångar som fanns i trusten.

Idrottsmannen bestred bifall till överklagandet och anförde att förvaltningen i trusten kunde jämföras med en diskretionär kapitalförvaltning där han var

---

⁶² Skatteverkets ställningstagande.

⁶³ Fallet kommenteras i Handledning för beskattning av inkomst, s. 428 och i Rättslig vägledning, Rättsfall: arrangemang för att skjuta upp beskattning.

att se som ägare till de tillgångar som fanns i trusten. När trusten upplöstes, dvs. när kapitalförvaltningen upphörde, skedde från en svensk skatterättslig synvinkel ingen förändring i ägandet av de tillgångar som fanns i trusten.

HFD konstaterade i sitt synnerligen kortfattade avgörande att ”det av utredningen i målet inte framgår annat än att den så kallade trusten utgör ett enligt utländsk skattelagstiftning anvisat arrangemang, som en professionell idrottsutövare kan komma överens om med sin arbetsgivare att tillämpa, för att skjuta upp beskattningen av inkomsterna från anställningen som idrottsman till dess att den aktiva karriären avslutats. Det är alltså inte fråga om en överlåtelse av äganderätten till intjänade medel.”

I en kommentar till domen konstaterar Persson Österman att ”som bekant är trusten ett svår fångat begrepp och oklarhet föreligger om en sådan kan anses som utländsk juridisk person”.⁶⁴ Detta uttalande är lätt att hålla med om.

RÅ 2010 not. 4⁶⁵ handlar om en farfar som upprättade en trust i Massachusetts, USA. Skatterättsnämnden uppgav att den till trusten överlämnade egendomen förblev i grundarens, dvs. farfars, ägo fram till hans död varefter trusten blev oåterkallelig.⁶⁶ När farfar avled delades trusten i två delar och det upprättades en änketrust och en familjetrust. Förmånstagare till änketrusten var upprättarens maka, numera änka, och till familjetrusten var upprättarens barn förmånstagare. Efter makans bortgång löstes änketrusten upp. En del av egendomen blev arv till upprättarens barn och en del uppgick i familjetrusten som då delades upp i tre lika delar med upprättarens barn som förmånstagare till var och en av dessa tre trusters. Hela konceptet liksom förvaltningen av alla trusterna, var baserade på trustdokumentet för den ursprungliga trusten.⁶⁷ Den beskrivna trustkonstruktionen skulle alltså verka i tre steg.

Fallet rörde den skatterättsliga behandlingen i Sverige av utbetalning ur en

---

⁶⁴ Roger Persson Österman, Skattenytt 2009, s. 325. Skattefrågor rörande trusten och idrottsmannen hade redan bedömts i ett förhandsbesked den 26 april 2000. Där ansåg Skatterättsnämnden att trusten inte var en juridisk person och trustens tillgångar skulle anses direkt ägda av idrottsmannen. Persson Österman anser att Regeringsrätten bort avvisa Skatteverkets överklaganden enligt litis pendens-reglerna. Rättsfallet kommenteras också av Mats Tjernberg, Skattenytt 2009, s. 356, i förhållande till lagen om skatteflykt.

⁶⁵ Fallet kommenteras i Handledning för beskattning av inkomst, s. 429.

⁶⁶ Denna uppfattning om att egendomen förblev i upprättarens ägo till hans död, måste bygga på den premissen att trusten så länge farfar levde kunde återkallas av honom och att den först därefter blev s.k. oåterkallelig (irrevocable). I en oåterkallelig trust har upprättaren ingen äganderätt till den egendom som finns i trusten. Däremot kan upprättaren ha mer eller mindre inflytande över frågor som rör förvaltningen.

⁶⁷ Detta sätt att disponera över sitt arv är vanligt i USA och jag har i praktiken sett flera exempel på den här typen av konstruktioner.

av de tre slutliga trusterna till en av förmånstagarna, A, ett barn till upprättaren. Han ville bl.a. få klarlagt om en utbetalning från trusten av avkastning och ursprungligt kapital skulle behandlas som en skattefri gåva från den ursprungliga trustens upprättare. Förmånstagaren menade att utbetalningen i första hand utgjorde en gåva som inte skulle beskattas. I andra hand menade han att trusten utgjorde ett utländskt bolag i vilket han var att se som delägare. Skatteverkets uppfattning var att även om trusten skulle anses som ett utländskt bolag är utgångspunkten för beskattning av utbetalningen från trusten att den sker från en utländsk familjestiftelse.⁶⁸

Skatterättsnämnden menade att trusten ”nära överensstämmer” med en familjestiftelse enligt inkomstskattelagen och att förhållandena var likartade dem som prövades i RÅ 1998 ref. 28.⁶⁹ Det var ingen gåva från trusten eftersom den fick anses agera utan gåvoavsikt. Det kapital som trusten erhållit från upprättaren kunde inte heller ses som en gåva från upprättaren till förmånstagaren.

A som begärt förhandsbeskedet menade i HFD att det inte var korrekt att stödja sig på RÅ 1998 ref. 28 eftersom äganderätten inte var svävande i det fallet, vilket den fick anses vara här.⁷⁰ Den aktuella trusten motsvarade en fond bildad genom fideikommissarisk substitution där äganderätten var svävande. ”I enlighet med NJA 1984 s. 246 och RÅ 1997 ref. 31 ska utbetalningen från trusten i samband med dess upplösning ses som en gåva. Det råder ingen tvekan om att det finns en gåvoavsikt från stiftaren av trusten gentemot honom. Trusten är endast ett instrument för att på ett skatteeffektivt sätt, utifrån skattereglerna i USA, föra över medel från stiftaren till den slutliga gåvomottagaren.”

HFD undanröjde förhandsbeskedet och menade i sina domskäl, som består av tre meningar, att de uppgifter som lämnats om den aktuella trustens rättsliga ställning inte gav ett så säkert underlag för bedömningen att de ställda frågorna kunde besvaras.

Motiveringarna från såväl Skatterättsnämnden som HFD är kortfattade och

---

⁶⁸ I motivering till Skatterättsnämndens beslut står något förvånande att trusten ”behandlas enligt amerikansk rätt som en juridisk person och är ett eget skattesubjekt”. Det är oklart vem som gör gällande detta eftersom stora delar av Skatterättsnämndens förhandsbesked är sekretessbelagda.

⁶⁹ RÅ 1998 ref. 28 är ett rent stiftelsefall som gällde utbetalning i samband med upplösning av en svensk familjestiftelse som förvaltades till förmån för stiftarnas barn och deras bröstarvingar. I rättsfallet prövades först om utskiftningen kunde ses som gåva till mottagarna och vara skattefri enligt den bestämmelse som numera finns i 8 kap. 2 § IL. HFD slog fast att det inte var fråga om någon gåva från stiftelsen, som ansågs ha agerat utan gåvoavsikt, och att utskiftningen av det kapital som stiftelsen en gång fått i gåva från stiftaren inte heller kunde ses som en förnyad gåva från denne.

⁷⁰ Se nedan avsnitt 7.4 ang. svävande äganderätt.

det är svårt att dra några klara slutsatser om rättsläget. Som svenska motsvarigheter till trusten diskuteras i fallet gåva, utländskt bolag, utländsk familjestiftelse, familjestiftelse, fideikommissarisk substitution och svävande äganderätt. A:s påstående om att trusten är ett instrument som används för att skatteeffektivt föra över medel från en person till en slutlig gåvomottagare är troligen här, liksom i så många andra fall, helt korrekt men de civilrättsliga effekterna av konstruktionen blir vi inte klokare över.

Det sista fallet som jag vill behandla är HFD 2015 not. 40. Skatterättsnämndens förhandsbesked är rätt svårt att läsa eftersom mycket av informationen är sekretessbelagd.⁷¹ Vi får veta att upprättaren av trusten själv var förmånstagare till 40 procent av trustegendomen. Resterande förmånstagare var hans barn. Trustens förmögenhet bestod av samtliga andelar i ett bolag och inkomsterna i trusten bestod av utdelning på andelarna. Trustegendomen hade överförts till förvaltaren som hade till uppgift att använda kapital och inkomster till förmån för förmånstagarna, dvs. upprättaren själv och hans barn. I den aktuella trusten hade förvaltaren fått befogenhet att ändra trustvillkoren t.ex. genom att plocka bort förmånstagare eller utse nya förmånstagare. Åtgärderna förutsatte visserligen medgivande från trustens beskyddare och upprättaren eller hans barn kunde inte upphöra att vara förmånstagare utan skriftligt medgivande. Upprättaren övervägde nu att flytta till Sverige och ställde då ett antal frågor. I Skatterättsnämnden fördes ingen diskussion om trustens civilrättsliga status i ett svenskt perspektiv.

HFD menade i sina mycket kortfattade skäl att ett förhandsbesked måste bygga på ett tillförlitligt underlag och att när det avser en trustbildning behöver det klargöras vem som har rätt att bestämma över hur trustens egendom och hur dess avkastning ska användas. Denna information saknades här och förhandsbeskedet undanröjdes. HFD menade alltså att underlaget inte är tillräckligt för att man ska kunna fatta ett beslut. Det saknas i målet utredning som ”klart och entydigt” bekräftade att upprättaren hade full dispositionsrätt över aktierna och att han därmed kunde ”genomföra de planerade transaktionerna utan hinder av trustbildningen och de befogenheter som tillagts trustens förvaltare.”

7. Finns det en svensk motsvarighet till en trust?

Författandet av den här artikeln har väckt många frågor, kanske fler än den besvarat. Anledningen är att det aldrig har klarlagts i svensk doktrin eller

---

⁷¹ Skatterättsnämndens förhandsbesked 10 november 2014 (dnr 133-13/D).

rättspraxis hur en trust är konstruerad och hur den fungerar. För att kunna göra det krävs för det första en grundläggande förståelse för common law och equity men också en förståelse för det praktiska trustlivet så att man får klart för sig när och hur en trust används. Inlärningssträckan är lång och går för det mesta rätt brant uppför.

Civilrättsliga frågeställningar i skattepraxis kommer främst upp i överklagade förhandsavgöranden. Jag kan konstatera att den rättspraxis som behandlats ovan är inte särskilt klagörande eller enhetlig vare sig i civilrättsligt eller skatterättsligt hänseende. I flera fall anser HFD att Skatterättsnämnden inte gjort en tillräcklig utredning för att man ska kunna ta ställning till vem som ska betala skatt på vad. Redan detta visar enligt min mening på de svårigheter som finns med att förstå trustens natur.⁷²

Som framgår ovan kan en trust se ut på många olika sätt. Sådan är nu en gång trustens natur. Det finns ingen mall eller typisk trust. I de fall som behandlats i Skatterättsnämnden och HFD har diskussion förts om trusten kan anses motsvara bl.a. stiftelse, familjestiftelse, diskretionär kapitalförvaltning, särskild förvaltning av omyndig tillhörande medel, förvaltningsuppdrag, banksättning, pensionsförsäkring, aktiedepå hos bank, deläggande i bolag, svävande äganderätt och gåva. I flera fall har man kommit fram till att upprättaren behållit kontrollen över egendomen och då har man helt enkelt konstaterat att den som upprättat trusten fortfarande är ägare till egendomen i trusten. Det har också diskuterats om inte konstruktionen innebär att förvaltaren äger egendomen och förmånstagaren har en fordran som sedan övergår till ett ägande när förvaltaren tillgodosett förmånstagaren. Argumentationen visar i flera fall på vilken bristande insikt som finns om rättsfiguren trust.

Såsom jag förstår Rättslig vägledning menar Skatteverket att det nästan uteslutande handlar om att avgöra om rättsbildningen kan motsvara en gåva eller en stiftelse. Men många av trusterna som bildas kan inte motsvara svenska stiftelser därför att upprättaren har för stor del i eller påverkansmöjlighet i trusten. Ofta ser upprättaren till att förbehålla sig vissa eller kanske alla rättigheter i trusten så länge han eller hon lever. Först därefter ska andra, t.ex. barnen tillgodoses. Det är just så en trust är tänkt att fungera i USA eller Storbritannien och fungerar i tusentals fall. Skatteverket påpekar också att den avgörande frågan är om egendomen blivit tillräckligt avskild från upprättarens

---

⁷² Skatteverket har hanterat civilrättsliga frågor främst i Rättslig vägledning. Mitt intryck är att dokumentet är skrivet utifrån den erfarenhet som skapats i Skatteverket mot bakgrund av de ärenden som varit uppe, och inte så mycket med ambitionen att verkligen förstå vad en trust är och hur den används.

förmögenhetsmassa eller om trusten i själva verket grundas på ett återkalleligt förvaltaruppdrag från upprättaren.⁷³

Nedan följer en kort diskussion om några möjliga motsvarigheter till trusten med utgångspunkt i de resonemang som förts i domarna ovan.

7.1 *Stiftelse*

I flera av de fall som behandlats ovan menar Skatterättsnämnden att trusten mest liknar en stiftelse. Men de bristfälliga motiveringarna gör att det är mycket svårt att förstå hur nämnden har kommit fram till den slutsatsen. Det framgår inte vilka element i trusten som gör att den liknar en stiftelse.

Skatteverket menar i sitt Ställningstagande⁷⁴ att trusten kan anses motsvara en svensk familjestiftelse om vissa grundläggande krav för en stiftelsebildning är uppfyllda. Trusten måste vara oåterkallelig och förmögenheten måste vara avskild från stiftarens förmögenhet. Det saknas då betydelse att trusten inte uppfyller villkoren för att vara en utländsk juridisk person. Det framgår inte av ställningstagandet hur en familjetrust är konstruerad. Däremot ges en generell beskrivning av den grundläggande strukturen i en trust. Skatteverket säger vidare att trustens närmaste svenska motsvarighet är stiftelsen ”i vidsträckt mening”. Det är oklart vad som menas med en stiftelse i vidsträckt mening idag.⁷⁵ Efter införandet av stiftelselagen 1996 framgår förutsättningarna för att det ska föreligga en stiftelse av 1 kap. 1 och 2 §§. Skatteverket konstaterar också att trusten kan uppträda i olika skepnader ”på samma sätt som stiftelser, svävande äganderätt etc.” Det framgår inte vad detta innebär.

Man kan givetvis säga att skillnaden mellan en trust och en stiftelse är alltför stor därför att stiftelsen är en juridisk person med rättskapacitet medan trusten inte är det. Men det resonemanget är inte hållbart utifrån den arbetsgång som skattemyndigheter och skattedomstolar använder, nämligen att försöka hitta närmast jämförbara rättsinstitut i Sverige.

Den stiftelse som är vanligast förekommande utifrån redogörelsen ovan är familjestiftelsen och det är en lite speciell stiftelseform på det sättet att den undantas från de flesta bestämmelser i stiftelselagen genom 1 kap. 7 §.⁷⁶ Det

⁷³ Rättslig vägledning, Utgör trusten en självständig rättsbildning?

⁷⁴ Skatteverkets ställningstagande 2012-12-21, Dnr 131 827059-12/111.

⁷⁵ Hessler menar, s. 50, att man åtminstone på 1950-talet kunde tala om stiftelser i ”vidsträckt” mening och att det skulle handla om egendomsbindningar ”vars organisation endast utgöres av en förvaltare”. Om man använder sig av Hesslers terminologi så är både stiftelsen och trusten en egendomsbindning, dvs. en viss egendom har bundits till ett ändamål och dessutom överlämnats till en förvaltare som har att uppfylla det ändamål stiftaren/upprättaren bestämt, Hessler, s. 34 ff.

⁷⁶ 1 kap. 7 § stiftelselagen: ”Bestämmelserna i 5-5 b §§, 6 § första stycket och 2-10 kap. gäller inte i fråga om stiftelser vilkas tillgångar enligt stiftelseförordnandet får användas endast till förmån för bestämda fysiska personer.”

finns inte någon legaldefinition av familjestiftelsen.⁷⁷ Jämfört med alla stiftelser som finns i Sverige är det också enligt min mening en förhållandevis ovanlig stiftelseform.⁷⁸ Det bildas få nya familjestiftelser och detta beror troligtvis på den inte särskilt förmånliga skattemässiga behandlingen. En familjestiftelse får inga skatteprivilegier liknande en allmännyttig stiftelse.

Gunne menar att man kan jämföra en trust med en svensk stiftelse. Om det är fråga om ett oåterkalleligt trustförordnande där upprättaren har avhänt sig kontrollen över kapitalet så ska en trust generellt godtas som motsvarigheten till en svensk familjestiftelse.⁷⁹ Men i flera av de fall som avgjorts med motiveringen att det föreligger motsvarigheten till en svensk stiftelse har ju upprättaren av trusten ingen aning om att han eller hon i själva verket och med svenska ögon upprättat en stiftelse, åtminstone inte i skatteperspektivet. I flera fall ovan uppkommer den intressanta rättsliga frågan först när upprättaren avlider. Skatteverket menar här att en familjetrust som är återkallelig under upprättarens livstid kan komma att motsvara en familjestiftelse när upprättaren avlider.⁸⁰

I RÅ 2000 ref. 28 handlade det om ett pensionsarrangemang där trustkonstruktionen liknar en pensionsstiftelse. Pensionsstiftelsen är lite speciell eftersom den är en form av pant för en pensionsutfästelse som en arbetsgivare gjort.⁸¹ Arbetsgivaren betalar ut pension och kräver sedan gottgörelse från stiftelsen för motsvarande belopp. Pensionsstiftelsen omgärdas av en rad bestämmelser i lag som ska skydda pensionskapitalet. Det är möjligt att pensionsstiftelsen är så lik en ”pension trust” att man kan sätta likhetstecken mellan de båda, men den slutsatsen kräver en noggrannare utredning. Jag har

---

⁷⁷ Stiftelselagen eller civilrätten innehåller ingen definition av vad en familjestiftelse är. Enligt 10 kap. 6 § IL ska varje utbetalning eller förmån från stiftelser vars stadgar föreskriver att stiftelsens inkomster för all framtid eller viss tid ska betalas ut till en viss familj, vissa familjer eller till bestämda personer behandlas som periodiskt understöd. Med familjestiftelse menas enligt Skatteverket en stiftelse som har till huvudsakligt ändamål att tillgodose viss familj eller viss släkt eller bestämda personers intressen, http://www.skatteverket.se/foretagochorganisationer/foreningar/stiftelser/starta.4.70ac421612e2a99_7f85800047028.html?q=familjestiftelse. Även tillsynsmyndigheten använder samma beskrivning av familjestiftelse, <http://www.lansstyrelsen.se/skane/SiteCollectionDocuments/sv/naringsliv-och-foreningar/stiftelser/InfobladStiftelser2010.pdf>. Ang. familjestiftelser se t.ex. RÅ 1998 ref. 28 och NJA 1991 s. 748. Enligt Skatterättsnämndens förhandsbesked 2011-06-29 (dnr 77-10/D) ”bör trusterna anses jämförbara med svenska familjestiftelser och således anses vara juridiska personer (jfr RÅ 2004 ref. 29).”

⁷⁸ Stiftelseregistret skiljer inte ut familjestiftelserna och det går därför inte att få fram någon siffra på antal stiftelser som kan betraktas som familjestiftelser.

⁷⁹ Gunne, Skattefrågor kring trustar, s. 137.

⁸⁰ Rättslig vägledning, Konsekvenser av ändrade omständigheter.

⁸¹ Se 9 § lag om tryggnad av pensionsutfästelse mm: ”Med pensionsstiftelse avses en av arbetsgivare grundad stiftelse vars utslutande ändamål är att trygga utfästelse om pension till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande.”

inte stött på någon pension trust som fungerar som en pant utan trustförmögenheten består av det pensionskapital som arbetsgivaren betalat in.

Det finns trots allt ett antal likheter mellan en trust och en stiftelse.⁸² Ibland är det helt korrekt att säga att trusten och stiftelsen i funktionellt hänseende liknar varandra. De ska fylla samma funktion. Båda upprättas med stöd av en ensidig viljeförklaring från upprättare/stiftare. I båda fallen avsätts egendomen till förvaltning för förmånstagares/destinatärens räkning. Egendomen förs över till förvaltaren/stiftelsen och upprättaren/stiftaren ska inte kunna ta tillbaka egendomen eller utöva något avgörande inflytande över egendomen. Ändamålet styr trustens/stiftelsens liv. Men förmånstagarens och destinatärernas rättigheter är inte likvärdiga. En destinatär har inte någon rätt till egendom från stiftelsen, enbart en mer eller mindre befogad förväntan om någon form av bidrag eller gynnande. En förmånstagare däremot har ekonomiska rättigheter i trustegendomen som kan åberopas i domstol. Generellt sett kan man nog också säga att upprättaren har en större del i trustens liv än vad en stiftare har i stiftelsens liv. Det faktum att stiftelsen är en juridisk person medan trusten inte är det spelar nog i sammanhanget mindre roll.

Sett till de rättsfall som behandlas ovan kan konstateras att frågan om likhet med en stiftelse får avgöras med beaktande av bl.a. vilket inflytande upprättaren har, om upprättaren har kontroll över kapital och avkastning och om upprättaren är förmånstagare. Eftersom skattemyndigheten och domstolarna tar utgångspunkt i stiftelsens konstruktion och inte i trustens konstruktion så stannar bedömningen i HFD ofta i ett konstaterande att det inte går att avgöra beskattningsfrågan eftersom det saknas information om trustens civilrättsliga status. När rättsfaktumledet i en regel inte blir klarlagt blir rättsföljden ofta höljd i dunkel.

---

⁸² Ordet *foundation* stöter vi ofta på som en brittisk eller amerikansk motsvarighet till en svensk stiftelse. I Sverige översätter vi ofta ordet stiftelse till *foundation*. En *foundation* är en rättslig struktur som ska bedriva någon form av non profit verksamhet, ofta en allmännyttig verksamhet. En *foundation* kan vara organiserad i form av t.ex. en trust eller en sorts förening. I praktiken är det ofta skattereglerna i ett land som skapar förutsättningarna för en *foundation* och dess verksamhet. Ordet *foundation* har åtminstone i USA inte någon självständig civilrättslig innebörd och skickar snarare en signal om en skattemässigt förmånlig behandling, lite som våra s.k. kvalificerat allmännyttiga stiftelser enligt 7 kap. 3-6 §§ IL.

7.2 Gåva

I några fall har argumenterats för att trusten i själva verket är en gåva eller en gåva via en mellanman.⁸³ Vid ett första påseende kanske det verkar vara en rimlig jämförelse. Men det är inte klart hur den argumentationskedjan byggts upp. Upprättaren lämnar ingen gåva till förvaltaren, upprättaren lämnar ett förvaltningsuppdrag till förvaltaren. Förmånstagarna får ingen gåva från förvaltaren och heller inte från upprättaren. I de fall där upprättaren också är en av förmånstagarna kan man ju inte prata om gåva. Man kan väl inte ge en gåva till sig själv, åtminstone inte i juridiskt hänseende?!

En rättsligt bindande gåva förutsätter att kraven i gåvolagen, lag (1936:83) angående vissa utfästelser om gåva, är uppfyllda. Enligt huvudregeln är en utfästelse om gåva av lös egendom utan verkan så länge gåvan inte har fullbordats. En utfästelse som gjorts i ett skuldebrev och överlämnats till gåvotagaren kan accepteras men huvudregeln är att gåvan ska ha fullbordats dvs. kommit gåvotagaren till handa. I fallet med en trust överlämnas egendom till förvaltaren och det är förvaltaren som betraktas som ägare, men det är förmånstagaren som ska ta emot egendomen och/eller dess avkastning så småningom. Förmånstagaren har redan när trusten upprättas vissa rättigheter i trustegendomen. En förvaltare kan alltså inte betraktas som en gåvotagare utan har ett sysslomannalikhande förvaltningsuppdrag med allt vad det innebär. När förvaltaren överlämnar egendom till förmånstagaren görs det på ett uppdrag från upprättaren utan någon benefik avsikt från förvaltarens sida. Det är alltså inte fråga om en gåva från förvaltaren till förmånstagaren.

I 4 § gåvolagen regleras det förhållande att en bank har tagit emot pengar eller lös egendom för en gåvotagares räkning. Med hänsyn till att gåvokonceptet inte rymms inom trustkonstruktionen är det enligt min åsikt inte meningsfullt att vidare diskutera förutsättningarna för en sådan gåva. Jag avstår därmed också från att vidare kommentera påståendet om att en trust skulle vara en gåva via mellanman.

7.3 Testamente

Truster används i många fall som en planering inför upprättarens död. Upprättaren planerar helt enkelt för ett kommande arvskifte. Enligt svensk rätt är det inte tillåtet att träffa avtal som innebär att man förfogar över sin egen kvarlåtenskap, 17 kap. 3 § ÄB. För att man ska kunna göra det krävs

---

⁸³ Handledning för beskattning av inkomst, s. 418 där Skatteverket menar att trusten är ”till sin innebörd en gåva via mellanman”. Det är oklart om Skatteverket fortfarande har den åsikten.

testamentes form. När det gäller en stiftelsebildning med stöd av ett testamente har vi i Sverige regler i 9 kap. 2 § ÄB, det s.k. fideikommissförbudet, som begränsar rätten att genom testamente förordna till förmån för ofödda. Man kan alltså inte testamentera så att flera ofödda generationer kan åtnjuta avkastning av viss egendom. Man kan inte heller bilda en stiftelse med detta ändamål.⁸⁴

Många trustar och stiftelser bildas mot bakgrund av föreskrifter ett testamente. Jag delar därför Skatteverkets åsikt att det kan finnas ett testamentariskt trustförordnande som skulle kunna anses motsvara som en testamentarisk stiftelsebildning i Sverige.⁸⁵ Frågan om testamentes giltighet som trustdokument eller stiftelseförordnande har inte diskuterats i något av fallen ovan. Det har säkert sin förklaring i att vi inte längre har någon arvsskatt i Sverige och beskattningsfrågan blir därför inte aktuell.

7.4 Svävande äganderätter

Svävande äganderätt är en lite udda figur inom familjerätten som förekommer i samband med testamente där det är oklart vem den slutliga äganderätten tillkommer. Det kan t.ex. vara beroende av att en framtida händelse inträffar. Beteckningen svävande äganderätt har kommit upp i flera av de fall som behandlas ovan.⁸⁶ Grunden i konceptet är att någon, i testamente eller som gåva, har förordnat att avkastningen av egendomen ska tillfalla en viss person under dennes livstid och att äganderätten till kapitalet ska vid den avkastningsberättigades död gå till en eller flera personer som inte kan bestämmas redan under den avkastningsberättigades livstid.⁸⁷ Det kan t.ex. formuleras som ”mina då levande barnbarn”.⁸⁸ Det problem som uppstår i skattesammanhang är att det inte går att utpeka någon person som ägare till kapitalet så länge den avkastningsberättigade lever.⁸⁹

---

⁸⁴ Se t.ex. Katarina Olsson, *Näringsdrivande stiftelser*, s. 260 ff.

⁸⁵ Rättslig vägledning, *Konsekvenser av förändrade omständigheter*.

⁸⁶ Svävande äganderätt har också kallats fideikommissarisk substitution, se Hagstedt, s. 405 ff. och Hessler, s. 55 ff.

⁸⁷ Se t.ex. HFD 2013 ref. 28, där B hade tre barn varav A var ett. B:s föräldrar C och D, som också hade tre barn, upprättade ett testamente enligt vilket en viss andel av C:s och D:s kvarlåtenskap skulle delas i tre lika stora lotter. Varje lott deponerades hos en bank för att förvaltas var för sig av banken. Enligt testamentet hade B under sin livstid rätt till avkastningen på en av lotterna. Vid B:s bortgång skulle denna lott, dvs. kapitalet i fråga, skiftas mellan B:s då levande bröstarvingar. Kapitalet skulle betalas ut till den bröstarvinge som vid den tidpunkten fyllt 30 år. Frågan var hur A skulle beskattas.

⁸⁸ Cecilia Gunne, *Beskattning av ”svävande äganderätter”*, *Svensk Skattetidning* 6-7/97 s. 595.

⁸⁹ Gunne, *Beskattning*, s. 595 ff, behandlar den rättspraxis som fanns fram till stiftelselagens tillkomst.

I ett förhandsbesked 1995⁹⁰ kom Skatterättsnämnden fram till att en svävande äganderätt är en juridisk person och ska behandlas som en stiftelse. HFD ansåg också att det var fråga om en stiftelse. Ett skiljaktigt regeringsråd menade att HFD tidigare funnit att fonder (depåer och testamentslotter) som bildats enligt testamentariska förordnanden av i princip samma utformning som i detta aktuella fall, inte skulle anses som stiftelser. Gunne diskuterar i vad mån klassificeringen enbart är skattemässig eller om den också ska uppfattas som civilrättslig och konstaterar att det inte går att avgöra.

Det är inte ovanligt att förutsättningarna i en testamentarisk trust liknar de förutsättningar som finns vid förordnanden med svävande äganderätter. Först ska avkastningen av egendomen gå till efterlevande maken, för att vid hennes död gå till bröstarvingarna och vid deras bortgång ska såväl kapital som avkastning fördelas bland då levande barnbarn till upprättaren. Enligt rättspraxis förefaller det som att sådana förordnanden i en svensk miljö betraktas som familjestiftelser. Gunne argumenterar då för att det finns två olika typer av familjestiftelser. I det första fallet handlar det om familjestiftelser som bildats till följd av ett uppskjutet förvärv. En sådan stiftelse skulle då upphöra snart den siste avkastningsmottagaren dör.⁹¹ Den andra typen av familjestiftelser ska då inte upphöra genom att kapitalet ska delas ut till någon utan stiftelsen fortsätter sitt liv genom att avkastningen delas ut till ändamålet. Svävande äganderätter förefaller vara ett ”problem” främst i skatteperspektiv och jag kan inte se att den skatterättsliga klassificeringen gör någon större nytta i en civilrättslig diskussion om svenska alternativ till trusten.

8. Slutord

Vi har inte någon svensk trust och vi har inte någon generell motsvarighet i Sverige till en anglosachsisk trust. Detta innebär också att kunskapen i Sverige om trusten som rättsfigur inte är särskilt stor, snarare i det närmaste obefintlig. Med en strängt nationell syn på rätten kan man då argumentera för att det kanske inte finns någon anledning för en svensk jurist att intressera sig för ett rättsinstitut som vi inte har i vår jurisdiktion. Men när jag nu sitter med en trust i mitt knä måste jag ändå veta vad det är jag håller i och hur jag ska behandla den här figuren. Genomgången ovan visar att den civilrättsliga karaktären av truster och trustliknande arrangemang på långa vägar inte är

---

⁹⁰ Förhandsavgörande 29 december 1995 och senare dom i HFD 12 juni 1997, mål 1070-1996. Fallet behandlas utförligt i Gunne, Beskattnng.

⁹¹ Gunne, Beskattnng, s. 601.

klarlagd. Bara det förhållandet att det förekommer begäran om förhandsbesked visar att skattesituationen inte är klar när det gäller en trust med kopplingar till Sverige.

Det kan konstateras att flera ärenden som behandlats i Skatterättsnämnden har överklagats. HFD har i flera av dessa fall upphävt Skatterättsnämndens beslut med motiveringen att det saknas grundläggande information i fråga om civilrättsligt frågor. Det har därför inte gått att avgöra skattefrågan.⁹² Dessutom saknar dessa undanröjda förhandsbesked prejudikatvärde och det är därför svårt att få någon större ledning eller klarhet från praxis. Med den begränsade undersökning jag gjort av skattepraxis kan jag konstatera att det är svårt för skattemyndigheterna, Skatterättsnämnden och HFD att avgöra ett ärende när en trust dyker upp i Sverige och påverkar skattefrågan. Civilrätten har inte i ett enda fall blivit klarlagd. I flera av fallen finns dock skrivningar som indikerar att domarna förstått att trusten är en udda rättsfigur i vårt rättssystem och också ”tänkt i rätt riktning” när det gäller att hitta en motsvarighet.

Ett generellt krav i vårt land är att rättskipning ska vara fri från godtycke och att den ska vara förutsebar för den enskilde. Så är det inte ifråga om truster. Hur ska man då gå till väga? Man måste gå igenom strukturen mer noggrant än som gjorts i fallen ovan. Vi kan inte utgå från svensk civilrätt eftersom trusten inte finns i Sverige. Vi måste börja med att förstå vad en trust är, dvs. plocka sönder trusten och förstå alla rättsliga bindningar mellan upprättare och förvaltare, mellan förvaltare och förmånstagare och mellan upprättare och förmånstagare. Vi kan inte utgå från stiftelsen och generellt säga att en trust motsvarar en svensk stiftelse. Först när vi vet hur trusten är konstruerad, vilken funktion den ska ha och vilka rättsverkningar den har i sin hemmajurisdiktion, kan vi leta efter svenska civilrättsliga motsvarigheter och därefter ta tag i skattefrågan.

Med risk för att sticka ut hakan är min uppfattning att många rådgivare har stött på enstaka truster och då i ett standardformat som används inom en bransch i en viss typ av transaktioner. Ofta är det inte lämpligt att använda en mall eller standard utan varje bestämmelse/rekvisit måste diskuteras för sig. Ingen trust är den andra lik.

Det krävs ett omfattande studium av trustens historia och plats i rättssystemet inom common law med bas i equity för att ens förstå grunderna. Om vi då ger oss på att läsa några rättsfall från England eller USA inser vi direkt att dessa är otroligt komplicerade. Men det finns ingen genväg. Man kan inte

---

⁹² Se även Gunne, Skattefrågor, s. 132 och Kleist, s. 7, med hänvisning till RÅ 1988 not. 56, RÅ 1999 not. 20 och RÅ 2010 not. 4.

lyfta in trusten i en svensk omgivning utan man måste plocka sönder den och leta efter dess svenska motsvarighet. Det blir som att lägga ett pussel. Först när varje bit är på plats förstår vi helheten.

Som framgått ovan ska skatterätten inte utveckla en egen civilrätt, men måste kanske på trustens område göra just det eftersom civilrätten själv inte tar tag i frågan. Vi har ett osäkert rättsläge som beror på att ingen tagit tag i trusten på allvar. Det finns helt enkelt ingen svensk civilrätt att förankra en diskussion i. Men jag är helt övertygad om att vi kommer att få se en utveckling här i Sverige i takt med att trustar används mer frekvent med koppling till svenska personer eller svensk intressen. Vi svenska jurister måste helt enkelt lära oss detta. En helt annan fråga är om vi kanske börjar blir redo att införa en trust eller trustliknande figur i den svenska rättsordningen, vilket man gjort i flera länder inom civil law-världen.

